

ЗМІНА ВЕКТОРУ ОСВІТНІХ СТРАТЕГІЙ ПРИ НАВЧАННІ ІНОЗЕМНИМ МОВАМ У ЗВО: ВІД СТРАТЕГІЙ НАВЧАННЯ ДО СТРАТЕГІЙ ВИВЧЕННЯ

Рідель Тетяна Миколаївна,

к.пед.наук, доцент

Сумський національний аграрний університет

м. Суми, Україна

tridel@ukr.net

Вступ. / Introductions. У сучасному світі на сьогоднішній день чітко простежується необхідність перегляду підходів до підготовки кваліфікованих фахівців у вишах. У сучасній вищій школі іноземна мова розглядається як невід'ємний компонент професійної підготовки майбутнього фахівця будь-якого профілю. Метою навчання іноземних мов на немовних факультетах у ЗВО є досягнення рівня, достатнього для практичного використання іноземної мови в майбутній професійній діяльності. На факультетах, де іноземна мова не є профілюючим предметом, питання вибору навчальних стратегій залишається актуальним. Процес вивчення іноземної мови організовано в інтенсивному режимі у зв'язку з короткочасністю термінів освоєння мови, тому особливого значення в останні роки набуває питання автономності студентів під час вивчення предмета і їхньої відповідальності за результат вивчення. Сучасний кваліфікований фахівець повинен уміти навчатися автономно навіть мови, вміти ефективно розв'язувати поставлені завдання, а вивчення мови цьому сприяє.

Мета роботи. / Aim. За мету ставимо аналіз сучасних стратегій навчання іноземним мовам у закладах вищої освіти та виявлення тенденцій та змін у підходах до викладання та вивчення іноземних мов у ЗВО. Крім того, важливо дати оцінку ефективності різних стратегій навчання та їх впливу на результативність студентів у засвоєнні іноземної мови. Найголовніше – спрямування уваги на потребу в зміні підходів до викладання та вивчення

іноземних мов у вищій освіті з метою підвищення якості освіти та досягнення кращих результатів навчання.

Матеріали та методи. / Materials and methods. У другій половині ХХ століття в методиці навчання іноземної мови паралельно з різноманітними підходами, теоріями і технологіями навчання почала формуватися нова предметна область, у якій акцентується не особистість педагога і процес викладання, а саме студент і процес навчання. В центрі уваги тут опиняються стратегії навчання мови, націлені на підвищення якості навчання, на пошук більш ефективніших шляхів і способів розвитку іншомовного спілкування. Вони стають предметом живого обговорення, за основу беруть різні критерії їх виділення.

Стратегії навчання являють собою ще один підхід до розгляду ролі студента під час вивчення мови. Деякі методи навчання передбачають такі види стратегій, у використанні яких зацікавлені самі студенти. Питання про дефініції та класифікації стратегій навчання мови досі залишається відкритим. Дослідники робили низку спроб встановити єдину термінологію й опис таких стратегій, але так і не досягли консенсусу. Вайнштайн і Маєр, наприклад, під стратегіями навчання розуміли моделі поведінки та спосіб мислення, які студенти демонструють у процесі навчання і які мають впливати на процес опрацювання інформації. Д. Річардс і Д. Платт розглядають стратегію навчання як цілеспрямоване мислення і поведінку з метою запам'ятовування і розуміння нової інформації в процесі навчання. Коен стверджує, що стратегії навчання мови можуть визначатися як думки і дії, які свідомо обирають студенти, щоб допомогти їм у вивченні та використанні мови взагалі та у виконанні конкретних мовленнєвих завдань. Так чи інакше, більшість учених під навчальними стратегіями розуміють особливі дії, моделі поведінки, кроки та прийоми, які використовують студенти (часто навмисно) для вдосконалення своїх мовленнєвих навичок. Ці стратегії можуть полегшити використання мови, що вивчається. Іншими словами, стратегії являють собою інструменти навчання, спрямовані на суб'єкт навчання. Вони необхідні для розвитку комунікативних

навичок. Водночас інтенсивність навчального процесу передбачає, що акцент зсувається від стратегій навчання на стратегії вивчення, тобто з *вчити* на *вчитися*.

Таким чином, стратегії вивчення відіграють ширшу роль у вивченні мови і припускають активну роль студентів в управлінні власним навчанням – їх можна використовувати у зв'язку або незалежно від прийомів, які використовує викладач. Поняття стратегії вивчення іноді розглядають як аспект автономності студента.

Результати та обговорення. / Results and discussion. Більш ранні дискусії щодо ролі стратегій у вивченні мови часто були пов'язані з роботами Дж. Рубін, присвячені характеристикам, якими повинен володіти студент для кращого вивчення іноземної мови. Дж. Рубін виокремлювала сім характеристик, якими, на її думку, мають володіти студенти для отримання максимального ефекту під час вивчення мови:

1. Вони старанно вгадують, не відчуючи дискомфорту від невизначеності.
2. У них присутнє яскраво виражене прагнення до спілкування або до навчання через спілкування і бажання робити багато речей, щоб чітко викладати свої повідомлення.
3. Їм мало що може завадити, і їм не страшно робити мовні помилки і здаватися дурними, якщо спілкування буде результативним.
4. Вони готові приділяти особливу увагу діалектам, постійно перебуваючи в пошуку прикладів у мові.
5. Вони постійно відпрацьовують навички на практиці та шукають можливості для цього.
6. Вони стежать за своїм власним мовленням і за мовленням інших, постійно приділяючи увагу тому, як їхню мову сприймають, і чи відповідає їхнє уявлення тим стандартам, які вони засвоїли.
7. Вони приділяють увагу значенню, розуміючи, що для того, щоб зрозуміти повідомлення, недостатньо звертати увагу лише на граматику чи поверхневу мовну форму.

Актуальність теорії стратегій по відношенню до викладання іноземної мови полягає в тому, що деякі стратегії, цілком імовірно, більш ефективні, ніж інші. І в результаті розуміння відмінностей між ними, можна поліпшити стратегії вивчення та викладання іноземної мови. Методи та прийоми імпліцитно або експліцитно вимагають використання особливих стратегій вивчення, однак, у фокусі більшості досліджень перебувають стратегії самоврядування, які можуть бути незалежними від тих, що підходять до якогось окремого методу.

У багатьох дослідженнях виокремлюють чотири різні види стратегій відповідно до їхніх функцій: когнітивні, метакогнітивні, соціальні та емотивні стратегії.

Когнітивні стратегії належать до процесів, які студенти використовують для того, щоб краще зрозуміти або запам'ятати матеріал, що вивчається, або нову інформацію, що надходить, наприклад, за допомогою встановлення розумових асоціацій, розуміння ключових фраз у тексті, складання списку слів, тощо.

Метакогнітивні стратегії – це способи, за допомогою яких студенти контролюють своє вивчення мови, плануючи, що вони будуть робити, здійснюючи поточну перевірку, і потім, оцінюючи кінцеве представлене рішення поставленого завдання, можуть зосередитися на таких видах запитань до аудійованого тексту, які викладач використовує під час уроку:

«Який підхід мені слід застосувати до цього аудійованого тексту?»
(планування)

«На які частини тексту мені слід звернути більш пильну увагу?»
(планування)

«Чи на потрібній частині тексту я фокусую свою увагу?» (моніторинг)

«Чи правильно я зрозумів слова, які використовував автор?» (моніторинг)

«Чи добре я виконав завдання?» (оцінювання)

«Що спричинило те, що я неправильно зрозумів текст?» (оцінювання)

Соціальні стратегії – це засоби, що використовуються студентами для взаємодії з іншими студентами або носіями мови, такі як постановка запитань для з'ясування ролі учасників комунікації в суспільстві та їхніх взаємовідносин,

розпитування з метою отримання пояснень або підтверджень і взаємодія з іншими учасниками комунікації з метою виконання будь-якого завдання.

Емотивні стратегії являють собою дії, яких вживають студенти для того, щоб управляти емоціями, які вони переживають у процесі вивчення іноземної мови або, коли вони намагаються використовувати ті знання, які вже отримали в реальному спілкуванні. Наприклад, для студента може бути менш стресовим спочатку випробувати свої мовні навички в розмові з більш просунутим у мовленнєвому плані не носієм мови, ніж із тим, для кого англійська мова, наприклад, є рідною.

Безумовно, дослідження стратегій вивчення необхідне для отримання достовірних знань, які можуть бути використані і у викладанні іноземної мови, і в розвитку самостійності студентів. Тому в процесі навчання іноземної мови слід розкривати студентам природу цих стратегій і допомагати їм розвивати ці стратегії та ефективні навички їх використання. З цією метою, на наш погляд, важливо надати на заняттях різноманітні можливості для практичного застосування мови, щоб допомогти студентам самостійно застосовувати стратегії за допомогою поступової відмови від допомоги викладача. Ба більше, необхідно створювати такі умови, в яких студенти могли б оцінювати ефективність використовуваних ними стратегій та інших спроб, які вони зробили, щоб згодом переносити найбільш вдалі стратегії на нові завдання.

Серед стратегій викладання використовуються як прямі, так і опосередковані. За прямого підходу стратегія викладання є відмінною рисою заняття-спілкування, тоді як навчальне заняття включає в себе п'ять ступенів: підготовка, презентація, практика, оцінка та розвиток. Стратегії спочатку моделюються викладачем, після чого студентам надають практичні завдання, і використання стратегій викладання перетворює їх на стратегії вивчення.

Викладачі та студенти розмірковують упродовж усього навчання про вибір та ефективність стратегій, що використовуються для розв'язання поставлених завдань. У результаті студенти застосовують стратегії, яких їх навчили, до вивчення мови і виконання мовленнєвих завдань. Таким чином, відповідальність

за прийняття стратегічних рішень поступово переміщується від викладача до студентів, тоді як інструкції, що даються в класі, змінюються крок за кроком до повної відповідальності студентів у виборі стратегій і використання їх до кінця навчання.

Концепція стратегій вивчення додає важливе розуміння тому, що ми маємо на увазі під викладанням іноземної мови, оскільки відтоді як прийоми і методи взагалі концептуально оформилися як інструкції моделювання при викладанні, насправді вони є моделями для вивчення мови, і використання відповідної стратегії часто є ключем до успішного вивчення мови. Кожен викладач, на наш погляд, у своїй педагогічній практиці має ставити перед собою такі не менш важливі питання, що стосуються прийомів і методів вивчення іноземної мови: Які стратегії вивчення має розвивати цей метод? Які стратегії вивчення використовують мої студенти? Які інші стратегії вивчення були б корисні для моїх студентів? Оскільки стратегії вивчення можуть розглядатися як аспект самостійності студентів, як уже було згадано, можна запозичити також гнучкі прийоми та методи для розвитку стратегій вивчення іноземної мови.

Висновки. / Conclusions. Перед кожним викладачем іноземної мови сьогодні стоїть важке завдання, оскільки дуже складно навчити стратегій вивчення мови. Вони акумулюються, аналізуються і трансформуються самим студентом. Це ті стадії, які він проходить у процесі всього навчання мови. Кожен студент може виробити свою індивідуальну ефективну модель стратегій, формування якої залежатиме від різних чинників. Педагоги, які у своїй роботі використовують методики формування стратегій вивчення іноземної мови, орієнтовані на потреби студентів, не маніпулюють студентами, а стимулюють їх до формування та використання власних стратегій. Цілеспрямована увага до стратегій вивчення іноземної мови та методики їх формування допоможе студентам у реалізації освітнього процесу та надасть більше можливостей для усвідомленого підходу до процесу опанування іноземної мови, дасть змогу студентам стати більш самостійними, збільшить їхню особисту зацікавленість у навчанні, навчить процесам самооцінювання та самокорекції, підвищить

значення ролі педагога. Ба більше, такі стратегії найчастіше є проблемно орієнтованими, що дуже важливо для майбутнього фахівця, і містять одразу кілька аспектів, а не тільки пізнавальну активність. Реалізація саме таких стратегій у навчальному процесі створює сприятливі умови для активної, творчої та продуктивної діяльності майбутніх фахівців у вищій школі та формує ефективне викладання та вивчення іноземної мови.